

Noua Mitropolie din Bălgrad.

Planurile de înnoire și întărire a Bisericii, pe care le formase Mihai, se întindeau însă și asupra Ardealului românesc.

În Maiu 1595, clerul înalt și boierimea Țerii-Românești, — ai căror delegați întrecuseră «învățătura» pe care li-o dăduse Domnul, strâns de apropiata năvălire turcească, — încheiau, în numele lui și după placul lor, un tratat de închinare față de principele ardelean cu ifosuri de adevărat «Craiu», catolicul Sigismund Báthory. Acest ucenic al Iezuitilor, care așază pe un episcop latin, Dimitrie Naprágy, în Scaunul din Alba-Iulia, izgonind pe superintendentul calvin și luptând să dezrădăcineze eresia, n'avea nimic împotriva ortodoxiei românești în sine. Ba, eră chiar bucuros ca ea să se înalțe, să se organizeze deplin, desfăcându-se din legăturile de până atunci cu calvinismul și ajungând în stare să se poată apăra și pe viitor de orice încălcare din această parte.

Deci el se învoi foarte lesne la supunerea tuturor «biseriilor românești» de supt puterea sa către Mitropolia din Târgoviște, către dreptul canonic și datinele pe care ea le înfățișă. Și aceasta cu atât mai mult, cu cât Târgoviștea nu mai eră acum în țară străină, de oare ce tratatul înlătură orice neatârnare politică a principatului muntean, făcând în adevăr o unire totală și desăvârșită între el și Ardealul crăiesc, — «o țară ca alaltă», scrie pe

---

¹ *Ibid.*, p. 390.

atunci un corespondent al Bistriței ardelene, din Moldova, care se găsea și ea în aceeași situație politică¹. Tratatul din 20 Maiu spune lămurit: «Toate bisericile românești» — se păstrează deci acest termin calvin de «biserică» — din țara Măriei Sale vor fi supt judecata și despusul Mitropolitului din Târgoviște, după dreptul bisericesc și orânduiala țerii aceleia, și preoții își vor putea strânge veniturile lor îndatinat și obișnuite²».

Peste câteva zile, principele Sigismund supunea noului Mitropolit, urmașul, — dela 1585 înainte³ —, al lui Ghenadie, «bisericile» din Țara Făgărașului, care, de bună seamă, fuseseră mai mult timp calvinizate. Prin chiar actul său de numire, Ioan avea, de alminterea, în seama sa «toate bisericile românești din Ardeal și părțile ungurești, afară de acele biserică, peste care, după învoirea noastră, păstorește (*praeest*) Vlădica Spiridon, care e și dânsul Român⁴», adică părțile de Nord-Vest ale Ardealului și cele ungurești învecinate cu dânsule.

Ca urmaș al acestuia se întâmpină acuma la Vad, în 1600, un Ioan Cernea (*Chyernay*), căruia i se zice, într'o afacere de moșii, «episcop sârbesc», — adică de rit răsăritean —, «al unor biserică românești»⁵. După orânduiala din 1595 însă acest Vlădică al părților de Miazănoapte eră să fie și el în ascultarea Mitropoliei târgoviștene, pe

¹ *Doc. Bistriței*, I, p. 3, no. iv.

² Hurmuzaki, III¹, p. 212: «Omnes etiam ecclesiae valachicales in ditionibus Suae Serenitatis existentes erunt sub iurisdictione vel dispositione archiepiscopi tergovistiensis, iuxta ecclesiastici iuris et ordinis illius regni dispositionem, proventusque suos solitos et ordinarios percipere poterunt.» În aceeași clauză se spune că tot clerul muntean își va păstră privilegiile îndatinat.

³ Numit la 20 Mart; la 18 August se întorcea hirotonisit din Țara-Românească; Bunea, *Vechile Episcopii*, pp. 60-1; Hurmuzaki, XI, p. 830: cf. *Sate și preoți*, p. 36.

⁴ Bunea, *l. c.*

⁵ Bunea, *Ierarchia*, p. 298.

când înainte, afară de amestecul, în ce privește credința, al superintendentului calvin, el gravită către Suceava, — de unde venise, prin mănăstirea Vadului, această episcopie, precum cealaltă veni, prin mănăstirea Prislopului și apoi a Geoagiului, dela Domnii Terii-Românești.

Dela înaintașii săi calvini, înlăturați cu totul acuma, și dela «Mitropolitul» Ghenadie, Ioan avea stăpânirile și titlurile lor de până atunci, și a lui eră acum casa de pe dealul cetății Bălgradului, casă de care vorbește o hotarnică din 1581, care, zicând «episcop românesc», înțelege, neapărat, pe cel recunoscut și sprijinit de Cărmuirea din acea vreme, «piscupul» calvinesc¹. Eră acolo și o biserică a Românilor de legea Craiului, biserică în care și-a aflat locul de odihnă la 1595 un Trimes al lui Mihai Viteazul, Danciul din Brâncoveni, al cărui fiu ajunse, peste vre-o patruzeci de ani, Matei-Vodă, urmașul lui Mihai².

La sfârșitul anului 1596 Mihai petrecu în Ardeal ca oaspete al lui Sigismund, intrând în cetatea Bălgradului sau Albeii-Iulii la 30 Decembre, cu o sută de călăreți din boierimea sa. Principele ardelean, care ajunsese a înțelege însemnătatea acestui vecin, îi făcu o cinste neobișnuită, ieșindu-i înaintea la un șfert de milă. La 1-iu Ianuar 1597, după ce amândoi stăpânitorii de țară, — căci tratatul din Maiu 1595 fusese sfărâmat încă în cursul aceluiași an —, vorbiseră despre războiul cu Turcii înaintea nunciului papal, Mihai ascultă lângă aliatul său slujba în biserica latină a Bălgradului, care cuprindea rămășițele lui Ioan Hunyady cel tânăr și ale Zápolyeștilor. Peste câteva zile, el se întorcea în țara lui.

Atunci, cred, în clipa darurilor, laudelor, făgăduielilor, când Mihai eră mai trebuitor lui Sigismund, i se dăruî moșia Buia, în părțile Târnavelor, unde s'ar mai vedeă încă

¹ Dobrescu, *Fragmente*, p. 40.

² Arch. Statului, *Mănăstirea dintr'un lemn*, pach. 18, no. 1; *Studii și doc.*, V, p. 639; *Inscripții din bisericile României*, I, pp. 203-4.

urme de zugrăveală în stil răsăritean pe vechi pereți de biserică profanată și părăsită (și în Ocna Sibiiului, — Mihai, ajuns îndată urmaș al principilor Ardealului, — făcù apoi să se înalțe, supt îngrijirea Vistierului Vasile, o biserică pe care o putem vedea încă, și pe care, după căderea lui, Românii din oraș, cu popa Oprea din Alămor în frunte, trebuiră să o răscumpere dela dărâmare, plătind o taxă în folosul bisericii calvinești a Ungurilor)¹. Și, tot atunci, se dădu voie lui Mihai a face din nou biserică din preajma cetății Albeilulii. Ea fù clădită «pe deal lângă cetate», zice Naprágy, iar Petru Movilă², arhiepiscopul Chievului, mărturisește, peste vre-o douăzeci de ani, că zidirea se făcù, «nu în cetate, ca nu cumvâ cu schimbarea vremilor să o risipească, ci la marginea orașului, lângă zidul cetății, într'un loc frumos».

Se alese hramul nou al celor trei Arhangheli, dintre cari unul eră patronul Voevodului. Și episcopul catolic Naprágy, care privia aceasta ca o scădere și batjocurare a Bisericii sale, asigură că Sigisimund ar fi mers așa de departe cu bunăvoința, încât ar fi înzestrat cu moșii ardelene mănăstirea românească din reședința sa³. O astfel de neobișnuită măsură prielnică Românilor se înțelege, de altfel, gândindu-se cineva că pe atunci Statele ardelenesti nu preă aveau răgaz să vorbească și, chiar dacă glasul lor ar fi fost mai slobod, în cetate și hotarul ei eră stăpân doar prințul, și, precum își aveâ în chiar cuprinsul întăriturilor o biserică a catolicilor, așa el putea să îngăduie, de hatărul lui Mihai-Vodă și în ciuda calvinilor, o mănăstire a ortodocșilor⁴.

Peste cevâ mai puțin de trei ani dela întâlnirea sa cu

¹ *Inscripții și însemnări ardelenene și maramureșene*, I (Studii și Documente XII), p. 280, no. VII.

² V. mai departe.

³ Hurmuzaki, IV¹, p. 287: «monasterium in colle penes civitatem sumptibus Michaelis extrui permisérat praediisque donaverat».

⁴ Cf. Cipariu, *Archivu*, p. 303.

Sigismund Báthory în cetatea Bălgradului, Mihai intră în ea ca biruitor, după ce zdrobise oastea cardinalului Andrei,—vărul lui Sigismund—, care perî în fugă omorât de ai săi. Acuma Mihai eră liber să întregească și ctitoria lui ardeleanească.

Voevodul biruitor dădù lui Ioan de Prislop cârjă nouă de Vlădică stăpânitor, și cu acest Mitropolit Ioan începe șirul arhipăstorilor canonici ai Românilor de peste munți¹. Cârja de argint s'a păstrat până târziu, pomenind numele lui Ioan². Se pare chiar că pecetea cea mai veche, a cărei matrice s'ar află încă în cancelaria Mitropoliei din Blaj, are tot acest nume al lui Ioan³. Documentele muntene, de întărîre din partea Domnilor următori, știu și ele de biserica pe care a făcut-o «Mihai-Vodă pă vreme când au fost Craiu într'acea parte de loc»⁴. În sfârșit, până și cronică Terii-Românești, scrisă de Logofătul Teodosie, cuprinde în partea ei pierdută azi ca original, dar păstrată în prefacere de către Mitropolitul pomenit al Chievului, Petru Movilă, fiu de Domn român, în notele acestuia despre viața sa, știrea că în adevăr Mihai Viteazul a întemeiat Mitropolia. El «a mutat», zice acest sigur izvor, «episcopia la Bălgrad (căci mai înainte trăiau în alt loc episcopii), unde până astăzi este cu ajutorul lui Dumnezeu, și a așezat acolo pe cel d'întâiu episcop de Bălgrad, Ioan, bărbat smerit, binefăcător și sfânt, care, trăind în acel loc cu sfințenie, s'a învrednicit a primi și darul facerii de minuni», neputrezindu-i trupul și rămâind cu bun miros; o minune, povestită de Hrizea Vistierul și de Dragomir Pitarul, tovarăși de luptă ai lui Mihai în Ardeal, ar fi arătat, de al-minteri, din capul locului și celor mai împietriți tăgădui-

¹ V. pomelnicul, cu însemnare dela Vlădica Atanasie, care a făcut Unirea, în *Studii și doc.*, IV, p. 66; cf. *Sate și preoți*, p. 40, nota 2.

² Cipariu, *Acte și fragmente*, p. XIV.

³ Păr. I. M. Moldovanu, cetește astfel: «sîiū pectat lob — Ion? — Mitropoli[t] [sto]l bel[gradschi]»; Cipariu, *Arhivă*, p. 781.

⁴ *Socotelile Sibiului*, în «An. Ac. Rom.», XXI; pp. 19-20, nota.

---

tori, cu cât e mai bună credința Românilor decât a celorlalte neamuri ardelenē ce stau în mijlocul lor¹.

Astfel a luat ființă, prin cheltuiala, sârguința și ideia rodnică a lui Mihai Viteazul, «arhiepiscopia și Mitropolia Bălgradului, Vadului, Silvașului» — sau Prislopului —, «Făgărașului» — după descalvinirea Ținutului —, «Maramurășului și Țerii Ungurești, iproci»², cu reședința în chiar Scaunul de stăpânire al țerii,—cel mai trainic și mai de folos așezământ al neamului nostru de peste munți.

---

¹ Ghenadie Enăceanu, *Din Istoria bisericească a Românilor*, extracte din jurnalul «Biserica Ortodoxă Română» pe anul al VII-lea, 1883; București, 1882, p. 144 și urm.; *Ștefan-cel-Mare, Mihai Viteazul*, etc., p. 12 și urm.

² Titlul obișnuit mai târziu.